

Toets investeringsplannen TenneT en GTS

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Inleiding

Toets investeringsplannen in E- en G-Wet

De beheerders van het landelijke transportnet voor elektriciteit (TenneT) en aardgas (Gas Transport Services, GTS) hebben de verplichting om eens in de twee jaar een investeringsplan op te stellen. Deze verplichting volgt uit de Elektriciteits- en Gaswet.

De toets van de minister van Economische Zaken en Klimaat en van de Autoriteit Consument en Markt (ACM) zoals die in de Elektriciteitswet en Gaswet is opgenomen is recent in de wet opgenomen. Er is één keer eerder een toets uitgevoerd.¹ Hoofdvraag in de toets is of netbeheerders zich rekenschap hebben gegeven van ontwikkelingen in de energiemarkt.

Naast de toets door de minister van Economische Zaken en Klimaat vindt er ook een toets plaats door de Autoriteit Consument en Markt (ACM). De toets van de ACM richt zich op de vraag of netbeheerders in redelijkheid tot het investeringsplan hadden kunnen komen. De reikwijdte van de toets van de ACM is dus breder dan de voorliggende toets.

¹ KPMG, 20 augustus 2020, Procesmatige toetsing investeringsplannen GTS en TenneT.

Opdracht van het ministerie aan Ecorys

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) heeft Ecorys gevraagd om uitvoering te geven aan de toets waarvoor de minister van EZK verantwoordelijk is. Door het ministerie is een toetsingskader opgesteld.

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

- Het hoofdstuk 'toetsingskader' beschrijft het door het ministerie opgestelde kader en onze invulling ervan.
- In het hoofdstuk 'onderzoeksproces' wordt uitgelegd welk proces in de toetsing is gevolgd en welke belanghebbenden geïnterviewd zijn.
- Het hoofdstuk 'bevindingen' is opgebouwd aan de hand van de toetsingscriteria.
- Het rapport sluit af met de conclusies en aanbevelingen.

Toetsingskader

Toetsingskader		
	Norm	Toetsingscriterium
A: TOETSING INVESTERINGSPLANNEN GTS EN TENNET	A.1. De netbeheerder heeft rekenschap gegeven van de ontwikkelingen op de Nederlandse energiemarkt en deze beschreven in het investeringsplan.	A.1.1. De netbeheerder heeft het ontwerp investeringsplan gedurende vier weken ter consultatie op geschikte wijze gepubliceerd.
		A.1.2. De netbeheerder heeft de consultatiebijdragen van alle belanghebbenden met betrekking tot ontwikkelingen op de energiemarkt bij het ontwerp investeringsplan gevoegd en voorzien van een met redenen omklede visie daarop. Het onderzoek richt zich daarbij niet alleen op de formele consultatie, maar ook op de input over energiemarktontwikkeling, die belanghebbenden aan de netbeheerder hebben verstrekt, voorafgaand aan het opstellen van scenario's voor het IP; in welke mate deze in de output (het IP) zijn verwerkt en in welke mate dit heeft geleid tot aanvullende reacties van belanghebbenden tijdens de formele consultaties.
		A.1.3. Het ontwerp investeringsplan voldoet aan de vereisten, aangaande ontwikkelingen in de energiemarkt, zoals gesteld in de Elektriciteitswet 1998 resp. de Gaswet 1998, het Besluit investeringsplan 2018 en de Regeling van de Minister van Economische Zaken en Klimaat over het investeringsplan, van 7 november 2018.
		A.1.4. TenneT en GTS hebben in de investeringsplannen in kaart gebracht waar zij netcapaciteits-problematiek zien en hoe zij dit, in verband met het effect daarvan op de ontwikkelingen in de energiemarkt, inclusief de ontwikkeling van het net op zee, op termijn zullen aanpakken.
	A.2. TenneT heeft rekenschap gegeven aan het actieplan en deze beschreven in het investeringsplan 2022.	A.2.1. In hoeverre heeft TenneT in het investeringsplan 2022 rekening gehouden met het behalen van de doelstellingen (lineaire traject en einddoel van 70%) van het actieplan? (Zijn de projecten die onderdeel zijn van het actieplan opgenomen in het investeringsplan)
	A.3. TenneT heeft de MIEK-projecten zoals vastgesteld in het MIEK 2021 voldoende in het investeringsplan 2022 opgenomen.	A.3.1. In hoeverre heeft TenneT de MIEK-projecten zoals vastgesteld in het MIEK 2021 in het investeringsplan 2022 opgenomen?

Onderzoeksproces

Door het ministerie van EZK is een toetsingskader opgesteld. In het onderzoeksvoorstel hebben wij dit kader uitgewerkt op basis van welke informatie we de toetsingsvragen gaan beantwoorden. De doorlooptijd van het onderzoek was twee maanden (van 3 januari tot 1 maart). De toets is uitgevoerd door middel van vier stappen:

1. Bureau-onderzoek: de IP's zijn doorgenomen en gecontroleerd of ze hebben voldaan aan de criteria in het toetsingskader.
2. Marktontwikkelingen: In overleg met de EZK zijn vijf relevante ontwikkelingen vastgesteld waarvoor wordt nagegaan of en hoe ze zijn betrokken bij het opstellen van de IP's.
3. Interviews: In overleg met het ministerie is een selectie gemaakt van te consulteren partijen (zie tabel 1). Deze partijen zijn geïnterviewd over hun ervaringen met het proces en hun visie op de inhoud van de IP's.
4. Afstemming en terugkoppeling: onze concept-bevindingen zijn voorgelegd aan het ministerie en door het ministerie aan TenneT en GTS. Op basis van de ontvangen feedback is het eindrapport opgesteld.

De doorlooptijd van het onderzoek was twee maanden (van 3 januari tot 1 maart).

Tabel 1 Overzicht geïnterviewde partijen

Organisatie	Toelichting
TenneT	Landelijke beheerder hoogspanningsnet elektriciteit
Gas Transport Services (GTS)	Landelijke netbeheerder gastransportnet
Autoriteit Consument en Markt (ACM)	Toezichthouder energiemarkt
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat	Opdrachtgever en beleidsverantwoordelijke
Stedin	Regionale netbeheerder
Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE)	Brancheorganisatie ondernemers in duurzame energie
Energie-Nederland	Brancheorganisatie Nederlandse energieproducenten en -leveranciers
Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (NOGEPa)	Belangenorganisatie Nederlandse aardgaswinning bedrijven
Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW)	Belangenorganisatie Nederlandse zakelijke energie- en watergebruikers
Havenbedrijf Rotterdam	Havenbedrijf en industrieel cluster
Provincie Noord-Holland	Regionale overheid
Gemeente Almere	Lokale overheid
Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM)	Grootste Nederlandse producent van aardgas en aardolie
GasTerra	Groothandelaar in aard- en groen gas

Bevindingen

Norm 1: De netbeheerder heeft rekenschap gegeven van de ontwikkelingen op de Nederlandse energiemarkt en deze beschreven in het investeringsplan.

criterium 1.1: De netbeheerder heeft het ontwerp investeringsplan gedurende vier weken ter consultatie op geschikte wijze gepubliceerd.

De ontwerp-IP's hebben ruim vier weken ter consultatie gelegen (1 november – 29/30 november) en waren publiek toegankelijk via de websites van de netbeheerders.

Marktpartijen zijn, voornamelijk middels doorlopend informeel contact of door nieuwsbrieven, op de hoogte geweest van het formele consultatieproces. Uit de interviews blijken lokale en regionale overheden minder betrokken te zijn bij de plannen van de landelijke netbeheerders. Via contact met de regionale netbeheerders (RNB's) komen zij vaak op de hoogte van de IP's van TenneT en GTS en de consultatiefase.

De landelijke netbeheerders (LNB's) hebben verschillende belanghebbenden proactief meegenomen in het voortraject. Koepelorganisatie Netbeheer Nederland heeft een leidende rol

gehad in dit proces. GTS heeft zelfstandig additionele sessies georganiseerd.

Lokale en regionale overheden merken op dat een consultatieperiode van vier weken kort is. Formele afstemming van zienswijzen vergt, vanwege zowel omvang van de materie als doorlooptijden van bestuurlijke processen, een langere verwerkingstijd. Een periode van zes weken zou volgens geïnterviewde partijen voldoende moeten zijn.

criterium 1.2: De netbeheerder heeft de consultatiebijdragen van alle belanghebbenden met betrekking tot ontwikkelingen op de energiemarkt bij het ontwerp investeringsplan gevoegd en voorzien van een met redenen omklede visie daarop.

TenneT en GTS hebben alle ingediende zienswijzen bijgevoegd bij de uiteindelijke oplevering van de investeringsplannen in januari. De zienswijzen zijn van reacties voorzien en de netbeheerders hebben aangegeven of en hoe deze zijn verwerkt in de rapportage.

Zowel marktpartijen als de netbeheerders zelf geven aan dat doordat de ontwerp-IP's één maand na sluitingsdatum van de consultatieperiode opgeleverd dienen te worden, structurele en inhoudelijke aanpassingen op basis van ontvangen zienswijzen

niet mogelijk zijn. Inhoudelijke bijdragen worden daardoor niet of beperkt verwerkt. Onder alle belanghebbenden speelt daarom de behoefte om vóóraf hun inbreng te kunnen geven in plaats van achteraf, waardoor deze meegenomen kan worden bij de scenario-ontwikkeling. Zowel TenneT, GTS als belanghebbenden onderschrijven dat het wenselijk is om te onderzoeken of het mogelijk is de wettelijke consultatie naar voren te halen. De verplichting om in het IP op te nemen hoe de inbreng van de consultatie is verwerkt, kan dan overeind blijven.

De in het IP van TenneT vermelde data van inbedrijfname (IBN) zijn in veel gevallen het onderwerp van zienswijzen en reacties tijdens de interviews. Dit betreft voornamelijk inconsistenties tussen de IBN-data in het IP van TenneT en die van desbetreffende RNB. Dit is het gevolg van zowel de methodiek die TenneT in het IP hanteert om IBN-data te bepalen als de fasering van de IP's.

TenneT benadrukt in de tekst van het IP dat bij planning van individuele projecten niet altijd de haalbaarheid van de uitvoering van andere projecten wordt overwogen. Om een realistische verwachting te geven wordt daarom een correctie, een verwachtingswaarde, toegepast. Deze verwachtingswaarden zorgen voor een conservatievere, maar

Voorbeeld inconsistente IBN-data: Netversterking Schouwen-Duiveland

Netbeheerders TenneT en Enduris voorzien congestie in het gebied Schouwen-Duiveland en Tholen. Om het toekomstige capaciteitstekort in deze gebieden op te lossen worden zowel op het nationale als op het regionale elektriciteitsnet maatregelen getroffen:

- TenneT en Enexis bouwen een nieuw 380/150/20kV hoogspanningsstation in de omgeving Bergen op Zoom, en
- TenneT en Enduris bouwen een nieuw 150/20kV-hoogspanningsstation op Schouwen-Duiveland.

Enduris, Enexis en TenneT communiceren via verschillende kanalen een IBN-datum van 2025 bij de betreffende stations. De RNB's hebben dit tevens op gelijke wijze opgenomen in hun investeringsplannen. TenneT verhoogt in haar IP deze IBN-datum echter met een conservatief-realistische verwachtingswaarde, daaruit volgt inbedrijfname in 2028.

realistischere schatting van inbedrijfname. Alle netbeheerders hanteren en communiceren echter de streefwaarden voor individuele projecten, die eerder in de tijd liggen dan de IBN-data in het ontwerp-IP van TenneT. Ondanks de aanvullende toelichting van TenneT in het uiteindelijke ontwerp-IP benadrukken partijen in de interviews het belang van consistentie tussen IP's van LNB's en RNB's en volledigheid van informatie in en om projecten.

Alle netbeheerders, landelijk en regionaal, moeten op hetzelfde moment het investeringsplan opleveren en consultatiebijdragen ophalen. Dit zorgt voor verminderde mogelijkheid tot afstemming tussen IP's van RNB's en LNB's. Het hanteren van verschillende oplevermomenten van de investeringsplannen van RNB's en LNB's is mogelijk een oplossing voor dit probleem.

Criteria 1.3 en 1.4: Het ontwerpinvesteringsplan voldoet aan de vereisten, aangaande relevante ontwikkelingen in de energiemarkt. De netbeheerders hebben in de investeringsplannen in kaart gebracht waar zij netcapaciteitsproblematiek zien en hoe zij dit, in verband met het effect daarvan op de ontwikkelingen in de energiemarkt, inclusief de ontwikkeling van het net op zee, op termijn zullen aanpakken.

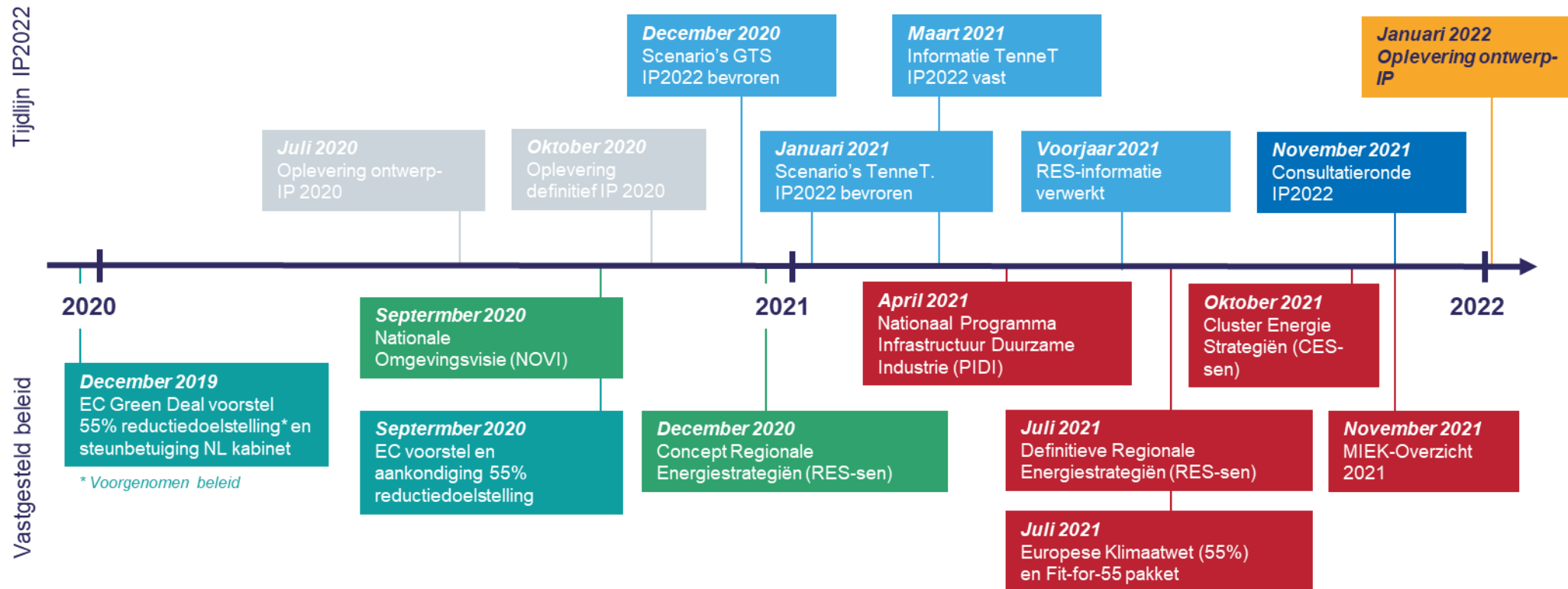
Ontwikkelingen in de energiemarkt zijn onderdeel van de voor de IP's gehanteerde scenario's. De scenario's zijn toegespitst op het Klimaatakkoord, met twee flankerende scenario's die verschillende onzekere factoren variëren. Het doel hiervan is om rekening te houden met de 'hoekpunten' van de mogelijke ontwikkeling van de energiemarkt. De aannames en uitgangspunten voor de scenario's zijn zoveel mogelijk onderbouwd met externe bronnen en relevante informatie vanuit marktpartijen.

Verschillende partijen delen echter de mening dat, gezien de snelheid van ontwikkelingen op de energiemarkt een drietal scenario's te beperkt is, er is geen zekerheid dat daarmee inderdaad de 'hoekpunten' worden meegenomen.

Figuur 1 - Tijdlijn IP2022 en beleidsontwikkelingen

Daarnaast is een kritiekpunt dat de in de scenario's gebruikte bandbreedte voor klimaatdoelstellingen te nauw is. Hoewel er in de scenario's rekening is gehouden met doelstellingen die hoger zijn dan die in het Klimaatakkoord, zijn sommige belanghebbenden van mening dat er ook scenario's met hogere doelstellingen doorgerekend zouden moeten worden. Al bij het opstellen van de IP's waren er immers al indicaties dat de doelstellingen zouden worden verhoogd.

De tijdlijn van de totstandkoming van de IP's is bepalend voor welke informatie wel of niet mee is genomen: voor GTS is de kwantificering van de scenario uitgangspunten bevroren per 1 december 2020 en voor TenneT per 1 januari 2021. Informatie die na deze data beschikbaar is gekomen hebben de netbeheerders in beperkte mate verwerkt in het IP (in zowel het IP van TenneT als GTS is informatie over de Regionale Energie strategieën tot het voorjaar van 2022 meegenomen). Figuur 1 toont de tijdlijn van de totstandkoming van het IP in combinatie met de publicatiedata van verschillende relevante documenten. Hierin is goed te zien dat de netbeheerders input vanuit bijvoorbeeld CES'en en het MIEK niet of nauwelijks mee hebben kunnen nemen in hun IP's.

Ecorys heeft in overleg met het ministerie van EZK als opdrachtgever specifieke aandacht besteed aan vijf relevante ontwikkelingen in de energiemarkt. Op basis van de in de IP's opgenomen tekst en de indrukken van belanghebbenden is bekeken in hoeverre de netbeheerders zich rekenschap hebben gegeven van deze ontwikkelingen.

Marktontwikkelingen 1 en 2: Toename capaciteit hernieuwbare elektriciteitsproductie en uitfasering kolencentrales

- Het basisscenario (het Klimaatakkoord-scenario) voorziet een versnelling van toename van hernieuwbare elektriciteitsproductie en de uitfasering van kolencentrales.
- De flankerende scenario's houden rekening met onzekerheden binnen deze marktontwikkelingen, zoals het achterblijven van de realisatie van hernieuwbare elektriciteitsproductie en een verhoogde inzet van biomassa als vervangende brandstof bij kolencentrales. In de scenario's is ook rekening gehouden met de toename van windenergie op zee.

Marktontwikkeling 3: Afname gaswinning

- De scenario's houden rekening met de aanstaande afsluiting van het Groningen gasveld. De op 1 december 2020 bekende datum van afsluiting is aangehouden en deze is voor alle scenario's gelijk.
- GTS heeft in zijn IP op verschillende manieren rekening gehouden met de afnemende gaswinning. Bijvoorbeeld de ombouw van grootverbruikers en investeringen in de stikstoffabriek in Zuidbroek (GTS heeft de taak gekregen om deze investeringen te doen).
- In het IP van GTS is te zien dat er weinig tot geen capaciteitsknelpunten te zien zijn.
- Voor TenneT is deze marktontwikkeling minder relevant, omdat dit, in de gebruikte scenario's, geen invloed heeft op de beschikbaarheid van H-gas dat als brandstof voor elektriciteitsproductie dient.
- GTS benadrukt in het IP dat de leveringszekerheid in Nederland afhankelijker is geworden van gasimport. Het borgen van leveringszekerheid is geen wettelijke taak van GTS. In het IP analyseert GTS of er bij import knelpunten in het netwerk ontstaan. GTS stelt niet vast of er additionele import of bijvoorbeeld LNG-installaties nodig zijn.
- GTS heeft in het IP aangegeven dat er door de afbouw van de verantwoordelijkheden van GasTerra een noodzaak is om L-gas opslagen te behouden en uit te breiden.

Marktontwikkeling 4: Ontwikkeling internationale energiemarkten, in het bijzonder een stijging van de gas- en elektriciteitsprijzen (orde van grootte zoals die zich in 2021 heeft voorgedaan).

- De kwantificering van de scenario's is op 1 januari 2021 bevroren, waardoor de ontwikkelingen zoals die zich later in het jaar hebben voorgedaan niet konden worden meegenomen in de IP's.
- Informatie van ENTSO-G en ENTSO-E (TYNDP) is gebruikt om internationale stromen te modelleren. Deze bronnen houden rekening met prijzen die een stuk lager liggen dan wat zich in de huidige situatie voordoet. Prijzen op forward markten wijzen er wel op dat er na volgend jaar een daling van gasprijzen optreedt. De prijzen die zich hebben voorgedaan in 2021 en 2022 zijn in zekere zin een momentopname en het is naar onze mening verdedigbaar dat niet alle mogelijke scenario's doorgerekend worden.
- De scenario's houden standaard rekening met importbehoeften, export, eventuele transitostromen en enkele onzekerheden hierin. ENTSO-G heeft in het TYNDP verschillende scenario's voor vraag en aanbod geanalyseerd. GTS heeft deze scenario's de doorrekeningen achter het IP meegenomen, waarmee onder meer onzekerheden in H-gas transitostromen en groen gas productievolumes zijn beschouwd.

Marktonwikkeling 5: Toename elektriciteitsverbruik

- De mate van toename van het elektriciteitsverbruik, bijvoorbeeld door elektrificatie van industriële processen en datacenters, wordt gevarieerd in de verschillende scenario's. Een van de scenario's houdt rekening met een relatief sterke toename van elektriciteitsverbruik.
- Projecten die onderdeel zijn van de later in 2021 opgeleverde Cluster Energiestrategieën (CES) en die resulteren in een toename van het elektriciteitsverbruik zijn terug te vinden in het IP van TenneT.
- Enkele marktpartijen merken wel op dat de netbeheerders niet ver genoeg vooruit kijken en te voorzichtig omgaan met onzekerheden. Vanwege onzekerheid worden bepaalde marktontwikkelingen, of een bepaalde intensiteit van deze marktontwikkelingen, niet of nauwelijks meegenomen in de IP's. Een specifiek voorbeeld hiervan is een verzwaring van het elektriciteitsnet van het haven- en industriegebied Moerdijk: om de gewenste plannen van het cluster te kunnen vastleggen is verzwaring noodzakelijk maar TenneT kan pas het nut- en noodzaak van dergelijke investeringen in het net aantonen als deze plannen vastliggen.

Norm 2 en 3: TenneT heeft het actieplan en de MIEK-projecten voldoende in het investeringsplan 2022 opgenomen.

criterium 2: In hoeverre heeft TenneT in het investeringsplan 2022 rekening gehouden met het behalen van de doelstellingen (lineaire traject en einddoel van 70%) van het actieplan?

EU Richtlijn 2019/943 betreffende de interne markt voor elektriciteit vereist van TenneT om bepaalde minimale niveaus aan transportcapaciteit ter beschikking te stellen aan de markt. Het ministerie van EZK heeft hiervoor eind 2019 een actieplan opgesteld. Dit omschrijft startwaarden en maatregelen om de beschikbare capaciteit voor zone-overschrijdende elektriciteitshandel ieder jaar toe te laten nemen volgens een lineair traject, om uiterlijk 31 december 2025 te voldoen aan de 70%-eis voor het beschikbaar stellen van transportcapaciteit aan de markt.

TenneT heeft in het IP niet expliciet aangegeven hoe het actieplan in het IP is opgenomen. In de Elektriciteitswet staat echter dat TenneT hier bij het opstellen van het IP expliciet

rekening mee moet houden. TenneT heeft daarom reeds toegezegd om in de eerstvolgende versie van het IP de link tussen het actieplan en het IP-proces explicieter te maken.

TenneT is uitgegaan van de eigen knelpuntenanalyse, die analyse is leidend is geweest bij de totstandkoming van het IP. De eisenlijst vanuit EU richtlijn 2019/943 – waaronder het einddoel van 70% en de lineaire groei daar naar toe – is meegenomen vanuit de redenering dat deze overeen zou moeten komen met de knelpuntenanalyse. Achteraf is TenneT nagegaan of de projecten op de actielijst ook terug komen in de knelpuntenanalyse. Dit was volgens TenneT inderdaad het geval.

criterium 3: In hoeverre heeft TenneT de MIEK-projecten zoals vastgesteld in het MIEK 2021 in het investeringsplan 2022 opgenomen?

Het moment van publicatie van het Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK) 2021 kwam te laat voor opname in het IP. Volledig dekkende opname van genoemde projecten in het IP is daardoor niet mogelijk geweest. Op basis van de huidige wet- en regelgeving is TenneT ook niet verplicht om de MIEK-lijst een-op-een over te nemen in het IP.

In reactie op de kamerbrief over het MIEK en het MIEK Overzicht 2021 van 26 november 2021 heeft TenneT de relatie tussen het MIEK Overzicht 2021 en het IP verduidelijkt. De rapportage is uitgebreid met een inzicht in welke projecten wel en welke nog niet in het IP zijn opgenomen.

Van de in totaal 27 projecten uit het MIEK-overzicht zijn er 6 niet in het IP 2022 opgenomen. De kwantitatieve gevolgen van deze projecten zijn dus nog niet doorgerekend. TenneT geeft in het IP wel aan direct met de voorbereidingen voor deze projecten te beginnen.

Conclusies

Consultatieproces

TenneT en GTS hebben hun IP's gedurende vier weken ter consultatie gepubliceerd. Belanghebbenden zijn hiervan op de hoogte gesteld. Bovendien zijn verschillende partijen proactief meegenomen in het voortraject.

De consultatieperiode van vier weken is volgens de netbeheerders en andere belanghebbenden (te) kort. Met name overheden geven aan een langere periode nodig te hebben om formele afstemming te organiseren.

Verwerking van zienswijzen

TenneT en GTS hebben alle zienswijzen, inclusief reactie en wijze van verwerking, gepubliceerd bij oplevering van de concept IP's.

Tussen de sluitingsdatum van de consultatieperiode en de opleverdatum van het concept IP zit slechts één maand. Het resultaat is een vaak beperkte verwerking van inhoudelijke bijdragen. Netbeheerders en belanghebbenden delen daarom de behoefte om het moment van consultatie naar voren te schuiven, waardoor marktpartijen eerder betrokken worden en de netbeheerders meer verwerkingstijd hebben.

Verschillen in IBN-data zoals weergegeven in het IP van TenneT en die van RNB's zijn het onderwerp van een aanzienlijk aantal zienswijzen. TenneT heeft de toelichting over de gehanteerde methodiek uitgebreid in het aangepaste ontwerp-IP. Ondanks de aanvullende toelichting benadrukken partijen in de interviews echter het belang van consistentie tussen IP's van LNB's en RNB's en volledigheid van informatie in en om projecten.

Rekenschap van ontwikkelingen in de energiemarkt

GTS en TenneT hebben in hun IP's ontwikkelingen in de energiemarkt betrokken.

GTS, TenneT (en de RNB's) hanteren dezelfde scenario's voor de ontwikkeling van de energiemarkt. De scenario's volgen uit de integrale infrastructuurverkenning 2030-2050 (ii3050) en zijn gebaseerd op het Klimaatakkoord en twee flankerende scenario's.

Na een bepaalde datum zijn nieuwe ontwikkelingen en aanvullende informatie niet meer verwerkt in de scenario's en het IP. Deze ontwikkelingen worden meegenomen in het volgende IP.

Voor het maken van scenario's zijn aannames en keuzes onvermijdelijk. Er kunnen daardoor verschillen van inzichten zijn tussen netbeheerders en belanghebbenden. Uit de gesprekken die wij hebben gevoerd blijkt dat een terugkerend punt van kritiek is dat de scenario's ambitieuzere klimaatdoelen onvoldoende weerspiegelen, dat is vooral relevant voor het elektriciteitsnet. In de scenario's staat het Klimaatakkoord centraal, verhogingen van de Europese en Nederlandse doelstellingen zijn er nog niet in verwerkt omdat het nog geen vaststaand beleid was. Dat is een op basis van de tijdslijn verdedigbare keuze, in een volgend IP zullen de hogere doelstellingen alsnog meegenomen worden. In de flankerende scenario's is er overigens wel rekening gehouden met emissiereductiedoelstellingen die hoger zijn dan de 49%-emissiereductie (in 2030 ten opzichte van 1990) waar het Klimaatakkoord op gebaseerd is.

Aanbevelingen

Gedurende het proces van toetsing hebben wij vernomen dat het ministerie van Economische Zaken en Klimaat momenteel onderzoek doet naar mogelijkheden om wet- en regelgeving ten aanzien van de investeringsplannen te verbeteren.

Onderstaand hebben wij een aantal aanbevelingen opgenomen die volgen uit het uitvoeren van de toets.

Wij adviseren om de mogelijkheid te onderzoeken de consultatie eerder in het proces te doen, bijvoorbeeld in de periode tussen vaststelling van het vorige IP en de scenario-ontwikkeling van het volgende IP. Dit zorgt ervoor dat inhoudelijke input van marktpartijen omtrent ontwikkelingen op de energiemarkt nog te verwerken is door de netbeheerders.

De knelpunten ten aanzien van de inbreng en verwerking van zienswijzen zijn af te vangen door middel van een langere consultatieperiode. Hierbij dient wel de kanttekening geplaatst te worden dat verlengen van de consultatieperiode zonder de timing naar voren te plaatsen problematisch is voor de doorlooptijd van het proces vanuit de netbeheerders. Op basis van de interviews adviseren wij daarom een consultatieperiode aan te houden van minimaal zes weken, met als randvoorwaarde dat de consultatie dan ook eerder in het proces plaatsvindt.

Wij adviseren tot slot het ministerie van EZK om meer duidelijkheid te bieden over de uitgangspunten op basis waarvan IP's opgesteld moeten worden.